

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СЕНЗИТИВНОГО ПІДХОДУ В
ОЦІНЦІ ПОТРЕБ ДИТИНИ І ЇЇ СІМ'Ї**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу

07- 411 групи

Спеціальності 231 Соціальна робота

Освітньо – професійної програми

«Соціальна робота»

Маргарита НАУМЕНКО

Керівник: к.пед.н.,

доцент Копилова С. В

Рецензент: Крупник І.Р.,

доцент кафедри психології ХДУ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СЕНЗИТИВНОГО ПІДХОДУ У ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	6
1.1. Загальне і соціально-психологічне поняття про сенситивність.....	6
1.2. Види та рівні сенситивності.....	12
1.3. Особливості реалізації сенситивного підходу у соціальній роботі	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СЕНЗИТИВНОГО ПІДХОДУ В ОЦІНЦІ ПОТРЕБ ДИТИНИ ТА ЇЇ СІМ'Ї.....	20
.	
2.1. Загальні засади оцінки потреб дитини та її сім'ї (об'єкт і предмет оцінки).....	20
2.2. Методи оцінки потреб дитини і її сім'ї.....	26
2.3. Застосування методу кейс-стаді для оцінки потреб дитини та її сім'ї	31
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37
ДОДАТКИ.....	40

ВСТУП

Актуальність дослідження. Дитина має бути залучена до системи тривалих емоційно позитивних соціальних взаємодій, які гарантують їй почуття безпеки. Тому вона із раннього дитинства сильно залежить від своїх батьків, які не тільки задовольняють базові потреби дитини, але й забезпечують можливості її розвитку. Стабільні й тривалі дитячо-батьківські відносини є передумовою повноцінного розвитку дитини. Але цей процес не однакою чиною протікає у різних типах сімей. Втрата прив'язаності до батьків негативно позначається на подальшому розвитку особистості дитини, отже, виникає необхідність своєчасного втручання для запобігання негативних наслідків.

Успішність професійної діяльності соціального працівника з сім'єю багато в чому визначається результатами реалізації діагностичної функції. Реалізуючи цю функцію у соціальній роботі з сім'ями, фахівці соціальних служб враховують потреби дітей різних вікових груп. Показники такої оцінки встановлюються відповідно до вікових показників розвитку особистості. Для запобігання негативному впливу сім'ї на розвиток особистості дитини слід реалізувати втручання на ранніх етапах. Важливе значення має оцінка стану батьків та їхнього потенціалу щодо задоволення потреб дитини молодшого шкільного віку, а також оцінка факторів сім'ї та середовища.

Традиційно у діагностичному процесі увага фахівців зосереджувалась на об'єктивних факторах життєдіяльності сім'ї, таких як матеріальна забезпеченість, способи проведення дозвілля, створення умов навчальної діяльності дитини тощо. Провідне значення мали методи спостереження й інтерв'ю. Поза увагою залишалась оцінка особливостей емоційного розвитку дитини, здатності батьків оточити її теплом, стати значущими для неї. Для оцінки характеру прив'язаностей

дитини до своїх батьків виникає необхідність удосконалення методологічної системи. Перспективним є сенситивний підхід, який ґрунтується на посиленні сприйнятливості фахівців соціальних служб до соціально значущої інформації, їх здатності відчувати, емоційно резонувати та переживати інших людей, розуміти їхню поведінку.

Реалізація сенситивного підходу до оцінки потреб дитини та її сім'ї ґрунтується на здатності узагальнювати отримані дані, створювати психічний портрет людини, розробляти комунікативні стратегії й організовувати ефективну взаємодію. Важлива чутливість до мови людей та невербальних сигналів, до того як вони інтерпретують своє сприйняття навколишнього світу. Реалізація сенситивного підходу дозволить уникнути стигматизації сім'ї як неблагополучної й допомогти зрозуміти, що саме слід зробити, щоб самостійно подолати складну життєву ситуацію.

Аналіз публікацій з теми дослідження. Дану тему досліджували Кривобок Ю.В, О.П Лисенко, Джордж Р. В.Франкл. Семигіна Т.В., Мигович І.І та розробляли та визначали сенситивну психологію у таких аспектах як консультування, практичні методики та логотерапія, як теорія і практика сенситивного консультування.

Отже, удосконалення методологічної системи оцінки потреб дитини та її сім'ї на основі сенситивного підходу дозволить запобігти руйнівному впливу сім'ї на формування підростаючої особистості дитини молодшого шкільного віку. З урахуванням актуальності та недостатньої розробленості ми обрали темою дослідження «Особливості реалізації сензитивного підходу в оцінці потреб дитини і її сім'ї».

Об'єкт дослідження: оцінка потреб дитини та її сім'ї у практиці соціальної роботи.

Предмет дослідження: методичні особливості застосування сенситивного підходу в оцінці потреб дитини молодшого шкільного віку і її сім'ї.

Мета дослідження: розробити методичні засади застосування сенситивного підходу в оцінці потреб дитини молодшого шкільного віку і її сім'ї, які перебувають у складній життєвій ситуації.

Відповідно до сформульованої мети необхідно виконати наступні **завдання дослідження:**

1) проаналізувати сутність сенситивного підходу в методології соціальної роботи;

2) продемонструвати можливості удосконалення соціальної роботи на засадах сенситивного підходу;

3) охарактеризувати предмет і методи оцінки потреб дитини та її сім'ї у процесі реалізації діагностичної функції соціального працівника;

4) розробити методичні рекомендації щодо оцінки потреб дитини молодшого шкільного віку і її сім'ї на засадах сенситивного підходу.

Для досягнення мети дипломної роботи були використані наступні **методи дослідження** слугували загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема структурно-функціональний та прогностичний, аналізу та синтезу, аналіз літературних джерел та інші.

Практичне значення роботи полягає у спробі розглянути методологію впровадження і використання методів оцінки сенситивності сім'ям з дітьми.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СЕНЗИТИВНОГО ПІДХОДУ У ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

1.1. Загальне і соціально-психологічне поняття про сенситивність

Властивість людини, що виявляється в надмірній чутливості до явищ навколишнього світу, в психології називається чутливістю, або сенситивністю. Люди, схильні до цього явища, як правило, мають відчуття підвищеної тривожності, захищають себе бар'єрами в соціальному спілкуванні та бояться нових ситуацій, незнайомих відчуттів і навіть невеликих випробувань і, як результат, можуть проявлятися по-різному в залежності від особистості.

Це поняття походить від латинського *sensus* - «почуття» і перекладається як чутливість. У психології термін «сенситивність» пов'язують з кількома тісно пов'язаними явищами, зокрема, сприйнятливістю до зовнішнього впливу та чутливістю емоційної зони, тобто сприйняттям людиною певних подій чи явищ з якими вона зіткнулася в повсякденному житті.

При визначенні та оцінці сенситивності часто виникає непорозуміння через подвійність цього терміна, а точніше, через те, що поняття «емоція» в психології має два значення. Перш за все, емоції - це вид емоційного стану, досить стійка емоційна реакція людини на різні життєві ситуації, предмети, інших людей і самого себе. У зв'язку з цим під сенситивністю чи чутливістю розуміють підвищення чуттєвості або

сильне і часто неадекватне емоційне переживання. Вони пов'язані з набором особистих характеристик, таких як:

- часта зміна настрою;
- схильність довго терпіти незначні проблеми та невдачі;
- підвищена тривожність, яка часто переходить у фобії;
- низька самооцінка;
- схильність до частого самоаналізу і самокритики особистих рис, зовнішності чи здобутків;
- дратівливість за рахунок виникнення певних невдач;
- вразливість тощо [11].

У сукупності ці якості створюють класичний образ меланхолійного представника суспільства – людини, яка вічно страждає і переживає. Крім того, що ці люди чутливі до перепадів настрою оточуючих, часто страждають більше, ніж вони самі, через проблеми своїх близьких. Чутливі люди, які приймають тягар чужих переживань, стають неодмінними найкращими друзями, які можуть розплакатися в будь-який момент.

Така емоційна напруга і схильність звинувачувати себе у всіх проблемах не можуть залишитися непоміченими для людей в суспільстві. Вони більше за інших страждають від неврозів, фрустрації та депресії, а наслідки психічного виснаження дуже очевидні, що можуть призвести до чутливості сенсорної сфери

По-друге, поняття «сенситивність» в психології використовується для позначення каналу сприйняття сенсорної інформації. Таких каналів п'ять: зір, смак, слух, нюх, дотик або відчуття. У зв'язку з цим сенситивністю вважають підвищення чутливості органів чуття сенсора. Вони включають як периферичні відділи, наприклад, чутливі нервові клітини сітківки ока, так і центральні відділи, відповідні відділи головного мозку.

У психології існує таке поняття, як поріг сприйнятливості. Це мінімальна сила стимуляції, яка викликає в людини певне відчуття. Наприклад, ледь чутні звуки або ледь помітні відтінки кольору. Кожен з них має свій поріг чутливості. Низький поріг є показником сенситивності, чутливості до того чи іншого подразника. Наприклад, хороший музикант може вловити непомітні для людини зі звичайним слухом відмінності у висоті звуку: звичайна пересічна людина може бачити до 150 відтінків, а чутлива до 15 000 [10, с. 56].

Однак ці два типи гіперчутливості, емоційна і сенсорна, дуже близькі, часто викликані одними і тими ж причинами і часто виникають одночасно. Ось чому талановиті художники, музиканти та поети часто емоційно чутливі та вразливі до глибоко травматичних переживань.

Термін «сенситивність» використовується в психології для позначення особливостей людського темпераменту. Під темпераментом розуміють комплекс стійких індивідуальних рис характеру, які визначаються особливостями вищої нервової діяльності і формують загальну поведінку людини. Ці властивості включають, серед іншого, силу і швидкість нервових процесів і зв'язок між збудженням і гальмуванням. Сприйнятливість - одна з ознак темпераменту, пов'язана з чутливістю нервової системи, з одного боку, і нестійкістю і слабкістю нервових процесів - з іншого. Тому достатньо легкого подразника зовнішнього середовища можуть викликати реакцію з боку людей з підвищеним рівнем сенситивності.

Чотири основні темпераменти добре відомі, але рідко зустрічаються в чистому вигляді. Тому сенситивність, особливо на високому рівні, характерна для меланхоліків. Це як найбільш чутливий, так і найбільш вразливий тип людей, які є яскравими представниками даного типу темпераменту [11, с.69].

Є й протилежність сенситивності темпераментна якість, яка називається резистентністю - це стійкість, підвищена стійкість до

впливів, у тому числі емоційних. Опір найчастіше зустрічається серед байдужих, впевнених у собі людей. Їх відрізняє не тільки спокій і врівноваженість, а й революційні здібності, упертий характер і готовність досягати своїх цілей навіть за межами всіх моральних цінностей, які притаманні суспільству.

І те, і інше трохи виходить за межі норми, і обидва потребують соціального супроводу, але, мабуть, з чутливими людьми важче жити, оскільки вони все дуже близько сприймають до себе, вони є надзвичайно вразливими та часто потребують підтримки починаючи з молодшого шкільного віку від своїх батьків та друзів, оскільки необхідно жити повноцінно.

А якщо говорити про соціальну сенситивність, то це залежить лише від якості нашого особистого життя, успіхів у професійній діяльності, спілкування з друзями та близькими, тому навчання комунікації має включати вправи для розвитку сенситивності.

З іншого боку, висока емоційна чутливість руйнівна для нашої психіки та створює ризик депресії, неврозу та панічних атак. Тому до таких явищ слід ставитися серйозно. Рекомендовано навіть звернутися до хорошого психотерапевта, якщо у людини є проблеми з надмірною емоційною реакцією або підвищеною тривожністю.

Можна виділити основні риси сенситивної особистості:

1. наявність недоліків у житті людини, якими вона не задоволена, бажає усунути, але не знає як це краще зробити;
2. сором'язливість, яка заважає зробити рішучі перші кроки під час прийняття певного рішення чи спілкування в соціальному оточенні;
3. надмірна вразливість, тобто підвищене емоційне сприйняття людиною подій, відгуків, думок чи порад з боку інших;
4. комплекс неповноцінності, притаманний для більшості людей, котрі є невпевненими в собі, своїх діях та вчинках, вони постійно

незадоволені собою, починаючи від зовнішнього вигляду і завершуючи комунікативними аспектами;

5. схильність думати про минулі або майбутні події [9].

Як ми можемо собі уявити, ці риси здебільшого визначаються певними рисами виховання та життєвим досвідом людини, але сприйнятливість зазвичай виникає з дитинства людини.

У цьому випадку емоційне відторгнення дитини в сімейних стосунках є найчастішою причиною. Крім різних комплексів, у дитини починає розвиватися чутливість, якщо батьки не приділяють їй необхідної уваги, ласки і турботи, це породжує ізоляцію, самотність і страх. Те ж саме стосується ситуацій, коли батьки надто суворі до своїх дітей. Відповідною реакцією є постійне прагнення до самотності та ізоляції у власному світі.

Чутливість багатьох людей з віком знижується, оскільки вік і досвід вчать їх бути більш практичними в реальному житті, а тому вони будуть вчитися і вміти контролювати ситуацію.

Відомий радянський психолог Б. Ананьєв вважав, що сенситивність пов'язана з перебудовою рефлекторної діяльності і входить в структуру темпераменту. Вважається, що існують не тільки різні вразливості як потенційні характеристики окремих аналізаторів, але також існують типи загальної сприйнятливості до даного індивіда, які характерні для сенсорної організації людини в цілому [14].

Сенситивність, за Б. Ананьєвим, є відносно стійкою рисою характеру, що характеризує нервову систему людини і відіграє певну роль у здатності людини виконувати різні види діяльності. Чутливість розвивається в ранньому дитинстві: особистість, основні соціальні установки починаються формуються основи світогляду, виникають звички, розвиваються пізнавальні здібності, емоційно-вольова сфера, встановлюються різноманітні навколишні стосунки зі світом.

Психолог Л.С. Виготський ввів поняття сенситивних стадій розвитку. Згідно з ним, кожен етап розвитку дитини чутливий до певних видів навчання і залежить від дозрівання психічних функцій.

Сенситивні періоди - це періоди підвищеної вразливості психічних функцій до зовнішніх впливів, особливо виховання і навчання.

Ефективний розвиток у початковій школі характеризується розвитком важливих психічних процесів. Сприйняття, мислення, розвиток і формування мови, увага і пам'ять починають приймати опосередкований характер, стають усвідомленими і вільними.

Молоді люди чутливі до появи та еволюції життєвих шляхів, що характеризується соціальними аспектами розвитку, включаючи навчання в навчальних закладах, працевлаштування та основні види діяльності. Це характеризується сильнішою диференціацією емоційних реакцій і способів вираження емоційних станів. Із віком та зі зміною соціального статусу молоді люди потребують більшого самоконтролю та саморегуляції.

Отже, сенситивність - це риса особистості, що виявляється в підвищеній сприйнятливості до подій, що з нею відбуваються, емоційній чутливості та емоційності. Існує також чутливість до мислення, прагнень, цінностей і цілей інших. Сенситивність означає наявність емпатії, здатність відчувати, емоційно резонувати та переживати інших.

1.2. Види та рівні сенситивності

Сенситивність або чутливість - це риса характеру людини, її здатність відчувати, розрізняти і реагувати на зовнішні подразники. В основі діяльності людини лежить безперервне формування умовних рефлексів і безперервний прояв умовних рефлексів як тимчасовий зв'язок організму з навколишнім середовищем. Звернемо увагу на ознаки

чутливості, адже саме вони, разом із рисами особистих емоцій, складають основу для формування основних соціальних та емоційних характеристик.

Основні ознаки сенситивності:

1. тривалі прояви загального початку і швидкості розвитку сенсомоторних реакцій - швидкість їх виникнення, тривалість і наслідки;
2. стійке вираження психомоторних ритмів - спосіб перемикання від одного чуттєвого сприйняття до іншого, плавність або напруженість переходу;
3. характер реакційних сил, якими людина реагує на різні подразники.

Про характеристики глибини реакції можна судити головним чином по сліду реакції, глибині відображення прямого образу, яскравості сформованої ідеї і її асоціації.

Американський психолог Г. Сміт вважає, що яку точку зору прийняти, залежить від вибору чутливих людей або виховання чутливих людей. При виборі слід віддавати перевагу чутливості загальної здатності.

Багатокомпонентна теорія більше підходить для навчання, оскільки вона дає ключ до того, з чого почати навчання, що тренувати, як це робити, а що практикувати. Г. Сміт виділив чотири компоненти сенситивності. Ця класифікація базується на аналізі теорії та практики фахівців у галузі чутливого навчання, а також на власному досвіді авторів.

Таким чином, сенситивність, за автором - це здатність спостерігати (бачити і чути) іншу людину і в той же час запам'ятовувати, як вона виглядає і що вона говорить. При цьому спостерігається, що емоційно чуттєвих людей відрізняють:

а) мовленнєві акти, їх зміст, послідовність, інтенсивність, спрямованість, частота, тривалість, рівень експресії, лексичні властивості, граматики, фонетика, інтонація та якість голосу мовця, мовленнєво-моторна синхронізація, графічне зображення (почерк, дизайн);

б) міміка (обличчя і тіло);

в) рух і поза людей, відстань між людьми, швидкість і напрямок руху, планування міжособистісного простору;

г) тактильні впливи (дотик, опорні жести, поштовх), перенесення і видалення предметів, утримання та інше [21].

У крайніх випадках чутливість може проявлятися у всіх сферах життя людини, але це рідко. Часто підвищена чутливість пов'язана з певними сферами або напрямками психічної діяльності. Існує 4 основних типи сенситивності:

1. емоційний - здатність виявляти сильні емоційні реакції на зовнішні впливи і оцінювати незначні впливи як істотні;
2. органічно підвищена чутливість у сфері сенсорного сприйняття;
3. чутливість до вищої нервової діяльності (темперамент);
4. соціальна чутливість.

Останній тип був вивчений лише недавно, коли було відкрито важливість чутливості у стосунках і те, як вона проявляється. Відсутність чуйності, навіть елементарної, може сильно ускладнити людські відносини і стати джерелом конфліктів. В даний час виділяють чотири види соціальної чутливості:

1. теоретична чутливість на раціональному рівні. Це навіть не відчуття, а розуміння рис поведінки інших людей. Більш того, людина з такою чутливістю не завжди застосовує свої знання на практиці.

2. Спостережлива чутливість - це вже класична чутливість, яка проявляється чутливістю людини до змін у поведінці людини,

чутливістю до мови людей і невербальних сигналів: міміки, очей, інтонації та швидкості мови, здатності до висловлювання та ін.

3. Експресивність – здатність створювати психічний портрет людини на основі зазвичай неусвідомлюваних зовнішніх характеристик, виділяти її особливості, унікальні якості та розробляти на цій основі комунікативні стратегії.

4. Нормативна соціальна чутливість, пов'язана не тільки зі спостереженням, а й зі здатністю узагальнювати отримані дані про характеристики популяції та використовувати їх для прогнозування поведінки будь-якої іншої подібної спільноти.

З усіх типів чутливості емоційна та соціальна сенситивність найбільше впливають на поведінку та психічний стан людей. Причому цей ефект часто буває прямо протилежним. Соціальна чутливість, безсумнівно, необхідна, корисна і є чудовим інструментом для організації соціальних взаємодій. А в основі проблем, у тому числі й психічних, часто лежать емоції.

З психологічної точки зору сенситивність зазвичай пояснюється як здатність людини розуміти та сприймати почуття та особливості різних людей, що дає їй здатність передбачати їхню поведінку. Так, існує 4 типи сенситивності:

- спостереження;
- теоретичний;
- регуляторний;
- ідеографічний [14, с.85].

Спостережливість заснована на здатності людини уважно стежити за вчинками, словами, зовнішністю інших. Тобто людина такої чутливості одразу все помічає. Чутливість теоретичного типу передбачає здатність використовувати різні теорії для пояснення та передбачення думок, почуттів і поведінки іншої людини. Особливістю чутливості до закономірності є основною ознакою здатності людини ідентифікувати

типових представників будь-якої соціальної групи, а потім застосовувати ці знання для прогнозування поведінки людей, що належать до цієї групи.

Ідеографічний тип характеризується здатністю зрозуміти винахідливість і риси особистості конкретної людини.

Крім основних видів, сенситивність можна розділити на:

- емоційну;
- соціальну;
- темпераментну чутливість.

Сенситивність найчастіше використовується для позначення гіперчутливості людини до подій або майбутніх подій. Це означає, що для чутливої особистості дуже важливо все, про що більшість людей зазвичай думає про неї чи певні події.

Часто емоційно чутливі люди вразливі до сильного впливу минулого. Всі події, що відбуваються з ним, навіть самі незначні, постійно аналізуються і набувають нових забарвлень. Наприклад, якби він у дитинстві був свідком великої сварки між батьками, яка сильно вплинула на його психологічне становище, він би пам'ятав це чи не все життя.

У цьому випадку емоційна чутливість проявляється в тому, що людина зазвичай дуже страждає від власних важких спогадів, оскільки наділена неабиякою здатністю переживати події за допомогою них. Так само чутливі до болю люди сприймають майбутні зміни. Часто навіть позитивний характер події може викликати у них тривогу та емоційну напругу.

Головною ознакою соціальної чутливості є непереборне почуття тривоги щодо різних соціальних ситуацій. Як вже було сказано вище, найчастіше люди, схильні до цього стану, страждають від комплексу неповноцінності. Саме усвідомлення власної неповноцінності сприяє розвитку соціальної чутливості. Людина боїться спілкуватися з

незнайомцями, не наважується виступати публічно, зазвичай уникає громадської діяльності з однієї причини: вона не вважає себе достатньо розумною, достатньо компетентною, достатньо доброю, гідною тощо. Таке мислення може призвести до одержимості соціальною чутливістю аж до збудження, і потрібно багато зусиль і часу, щоб підштовхнути себе та отримати впевненість у своїх силах.

Темпераментна сенситивність відноситься до характерних рис людей з певним складом особистості. Вважається, що у холериків, сангвініків і флегматиків цієї якості мало. А меланхолійний темперамент якраз містить в собі властивості, притаманні чутливим людям:

- висока вразливість;
- не впевненість;
- страх;
- емпатія.

Крім того, психологи, які характеризують меланхолійний тип темпераменту, називають переважно депресивну якість, яку відчувають люди, які підпадають під цей темперамент.

1.3. Особливості реалізації сенситивного підходу у соціальній роботі

З огляду на проблеми використання сенситивних методів у сімейній соціальній роботі дослідники зосередилися на двох напрямках сензитивної психотерапії:

- етапи до самої психотерапії або до чутливих моделей соціальної роботи;
- консультування.

Український дослідник Кривобок Ю.В. зазначав, що при аналізі поведінки клієнта особливу увагу слід звернути на те, як він сприймає та інтерпретує своє сприйняття навколишнього світу та як оцінює свій

соціальний статус. Коли у клієнта формується неадекватне сприйняття свого соціального статусу, що робить сприйняття клієнтом зовнішнього світу невідповідним реальності, виникає потреба в допомозі, яка зазвичай виникає під впливом минулого соціального досвіду.

На думку О. П. Лисенка, модель сензитивної соціальної роботи допомагає виявити та усунути страх перед усвідомленням кінцевої реальності буття, набуттям контролю над своїм життям, пошуком сенсу життя та побудовою зовнішніх стосунків.

Джордж Р. визначає слушні аспекти, оскільки за його дослідженнями передбачається відмова від механічних методів. Клієнт тут як особистість, щоб зіткнутися з реальністю такого простору внутрішнього конфлікту. Проте, цей метод можна використовувати і в крайніх випадках.

Відносини між консультантом і клієнтом можна описати як присутність, автентичність, лояльність і відсутність контрпереносу. Саморозкриття консультанта характерне для процесу консультування. На індивідуальних заняттях враховується налагодження певних механізмів захисту (від страху смерті, свободи, самотності, безглузких ситуацій). Цей метод також використовується в груповому консультуванні.

Ще одна складова сензитивного підходу – логотерапія. Мета логотерапії допомогти знайти сенс. Основний принцип логотерапії: свобода волі, свідомість, сенс життя і смерті, сенс у роботі, коханні, болю минулому.

Як наслідок, психологи, психотерапевти, консультанти та соціальні працівники широко використовують модель сензитивності та коучинг у своїй практиці, але використання цієї моделі для дітей молодшого шкільного віку теорії соціальної роботи є недостатньо вивченим, тому ця робота присвячена використанню сензитивної моделі,

моделі в сімейній соціальній роботі з родинами в яких є діти молодшого шкільного віку [8].

Виходячи з наукової аргументації теми використання екзистенційних моделей у сімейній соціальній роботі, автори вважають за доцільне продовжити розгляд основних понять теми. Для більш об'єктивного та точного опису цієї теми ми використаємо певний набір наукових методів і принципів, які дозволять більш детально показати проблеми використання чутливих моделей у сімейній соціальній роботі. Під час нашого дослідження ми будемо застосовувати наступні принципи дослідження:

1. Принцип об'єктивності - дозволяє досліднику отримати інформацію, що характеризує досліджуваний об'єкт (його властивості, особливості, структуру), без волі суб'єкта дослідження, його світогляду, його політичних, моральних та інших позицій.

2. Принцип розвитку, тобто принцип діалектики - з основних законів діалектики розглядайте будь-яке явище суспільного життя, той чи інший процес у процесі розвитку. Цей принцип є складною комбінацією таких простих принципів.

Основним дослідницьким інструментом цього дослідження є порівняльний метод. Цей метод є загальним прийомом логічного дослідження, за допомогою якого за певними ознаками встановлюється відмінність і тотожність предметів, явищ, зумовлена їх співвідношенням. Щоб порівняння було успішним, необхідно виконати дві умови. Перше - порівнювати потрібно лише ті явища, між якими можуть бути якісь об'єктивні залежності. Друге - щоб більше знати про об'єкти, їх слід порівнювати за найважливішими і істотними ознаками. За допомогою порівнянь інформацію про об'єкти можна отримати двома різними способами, в результаті порівнянь або в результаті обробки необроблених даних [10].

Тому в дослідницькому процесі ми покладаємося на такі наукові методи, як аналіз, синтез і порівняння. Але при цьому ми маємо дотримуватись принципів об'єктивності, розвитку, додатковості, системності та гуманності.

Ці риси в сукупності створюють абсолютно меланхолійний образ П'єро, людини, яка постійно відчуває біль і смуток. Однак чуттєвість не тільки завжди накопичується в нісенітниці, але також можна чуйно реагувати на зміни в емоціях навколо нас і розвивати емпатію.

Ці схильності до емоційного стресу та самозвинувачення не зникають навіть у дуже сприйнятливих людей, які більш за інших схильні до неврозів, фрустрації та депресії, а також сильно схильні до психологічного вигорання. Термін «сенситивність» пов'язаний з іншим важливим психологічним феноменом, таким, як розвиток людини, адже це поступовий процес, пов'язаний не тільки з ростом і дозріванням організму, але і з формуванням нових психічних функцій і засвоєнням нових видів і способів діяльності. Найбільш помітно це в ранньому дитинстві. Саме тому ми вбачаємо необхідність у практичному вивченні ефективності використання сенситивного підходу в оцінці потреб дитини та її сім'ї.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СЕНЗИТИВНОГО ПІДХОДУ В ОЦІНЦІ ПОТРЕБ ДИТИНИ ТА ЇЇ СІМ'Ї

2.1. Загальні засади оцінки потреб дитини та її сім'ї (об'єкт і предмет оцінки)

У практиці соціальної роботи склались різні підходи до оцінки потреб дитини та її сім'ї. Згідно з Актом оцінки потреб дитини та її сім'ї, затвердженого міністерством соціальної політики (Додаток А), оцінка потреб дитини та сім'ї відбувається з урахуванням трьох основних факторів:

- оцінка стану та потреб дитини (детальний аналіз та вивчення загального стану самопочуття дитини, її зовнішній вигляд, харчування; проаналізовано спосіб навчання та досягнень дитини, визначимо емоційний стан дитини, проаналізуємо наявність чи схильність до девіантної поведінки, визначимо які відносини панують у сім'ї дитині, проаналізуємо соціальне коло дитини);
- оцінка стану батьків та їхній потенціал щодо задоволення потреб дитини (визначення зайнятості батьків, та чи не заважає рівень їхньої зайнятості якісно задовольняти потреби дитини; оцінка батьківського потенціалу, тобто оцінка вміння батьків піклуватися про власну дитину, допомагати їй, підтримувати);
- оцінка факторів сім'ї та середовища в якому живе дитина (дослідження мережі соціальної підтримки дитини та сім'ї, визначення всіх членів сім'ї, інших осіб, які мешкають разом і потребують підтримки, захисту, соціального обслуговування, що може негативно відзначатися на задоволенні потреб дитини).

Лише за умови врахування всіх вказаних вище факторів для оцінки потреб дитини і сім'ї можна говорити про повноцінний розвиток дитини. За інших умов варто здійснювати соціальну роботу з усіма представниками цієї сім'ї для налагодження сфери потреб дитини та сім'ї.

Широкого поширення у практиці оцінки потреб дитини та її сім'ї набула модель Департаменту охорони здоров'я Об'єднаного Королівства Великої Британії та Ірландії, що наведено у додатку Б.

Відповідно до моделі Департаменту охорони здоров'я Об'єднаного Королівства Великої Британії та Ірландії для оцінки потреби дитини, слід врахувати такі параметри: здоров'я; освіта, емоційний розвиток; самоусвідомлення; сімейні та соціальні стосунки; самоусвідомлення.

На нашу думку, для здійснення оцінки потреб дитини та її сім'ї необхідно орієнтуватись не певну теоретичну модель, яка дозволяє врахувати специфіку потреб клієнта. На сьогодні відомо безліч різних теорій розвитку та формування особистості на яких ґрунтуються основні потреби особистості. До їх числа можна віднести гуманістичні теорії А. Маслоу, З.Фрейда, К. Г. Юнгом, К. Горні та інші. Розглянемо кожен з гуманістичних теорій особистості більше детально.

А.Маслоу вважає, що люди народжуються з гуманітарними потребами, такими як доброта, моральність і співчуття, які можуть бути задоволені лише за певних умов і складають ядро особистості. Однак ці потреби в самоактуалізації можуть бути задоволені лише за умови задоволення інших потреб, переважно фізіологічних. Більшість людей вже починаючи з раннього віку не можуть задовольнити навіть найнижчі потреби. Ієрархія потреб А.Маслоу має такий вигляд:

- психологічні потреби;
- потреба в безпеці та захищеності;
- потреба в любові та ласці;

- потреба у визнанні та оцінці;
- потреба в самоактуалізації, тобто реалізації власних здібностей і талантів.

Самореалізація можлива лише для небагатьох. Їхніми рисами Маслоу назвав легку, відкриту поведінку в суспільстві, ділову орієнтацію, вибірковість, глибину і демократичність стосунків, незалежність і творче самовираження [19].

З.Фрейд розділив у своїх дослідженнях психіку розділяє на три рівні: несвідомий, передсвідомий і свідомий. Несвідоме є основним джерелом ефективного мотиваційного заряду, яким і пояснює природу розуму. Передсвідомість містить психологічну діяльність, яка може відбуватися за певних умов, і свідомість вважається елементом надбудови, який розвивається на несвідомому та постійно конфліктує з несвідомим.

Відомий австрійський психоаналітик З.Фрейд виділив дві основні вроджені інстинктивні потреби особистості, які визначають психічну діяльність людини. Це лібідо, тобто інстинкт самозбереження, потяг до виживання, любов, і агресія, тобто прагнення до руйнування, смерті, війни.

Задоволення цих потреб створює поле «несвідомого», де вони виникають, ковзають і пронизують навколишній світ, соціальні бар'єри, постають як символи. На думку З. Фрейда, все, що створює людина, будь то твір мистецтва чи літератури, є символом витіснення несвідомих потреб. Вони можуть проявлятися в повсякденному житті людини в різних формах, таких як інтриги, снобізм. З. Фрейд вважав, що народні міфи та звичаї є результатом символізації пригнічених біологічних бажань.

За Юнгом, людський розум поділяється на три рівні: свідоме, особисте несвідоме та колективне несвідоме. Вирішальну роль у структурі особистості відіграє колективне несвідоме, сформоване з

відбитків пам'яті, залишених усім людським минулим, яке впливає на особистість людини і визначає її поведінку та потреби від народження.

На думку К. Горні, людьми керують два основні напрямки потреб людини: потреба в безпеці і бажання задовольнити особисті потреби. Ці потяги часто стикаються один з одним, і можуть виникати невротичні зіткнення, які люди намагаються подолати, виробляючи стратегії поведінки.

К.Горні виділяє три стратегії:

- прив'язаність до людей будь-якою ціною для задоволення особистих потреб;
- намагання відокремитися від людей або хоче бути незалежним;
- невроз покори, тобто конформізм;
- ігнорування суспільства, втеча від нього.

Вищезазначені типи стратегій є як передумовами, так і механізмами захисту первісного конфлікту потреб особистості. Захисні механізми виникають у відповідь на страх і приймають форму уникнення, анестезії, придушення або раціоналізації.

Відомо, що ключові потреби особистості формуються ще з раннього дитинства дитини у її сім'ї. На різних вікових етапах людини змінюються її потреби. На тлі загальної закономірності, сформованої різновіковими індивідами, дитина в своєму розвитку проходить ряд етапів і на кожному етапі набуває певних характеристик, які закріплюються і зберігаються в наступні періоди життя. Тобто відповідно до вікових рівневих показників розвитку особистості визначаються показники оцінки потреб дітей різних вікових груп [28].

На нашу думку, провідне місце у оцінці потреб дитини дошкільного віку має теорія прив'язаності, запропонована Дж.Боулбі з своїми колегами. У роботі з сім'єю, яка виховує дитину дошкільного віку, соціальні працівники, реалізуючи сензитивний підхід в оцінці дитини дошкільного віку та її сім'ї, повинні звернути увагу на

прив'язаність дитини до своєї сім'ї чи окремого члена її родини, знайти причини та усвідомити всі ймовірні наслідки для дитини втрати такої прив'язаності.

На думку автора теорії прив'язаності (Дж.Боулбі), дитина із самого дитинства доволі сильно залежно від своїх батьків, які, відповідно, і задовольняють базові потреби дитини. Це позитивно впливає на її індивідуальний та повноцінний розвиток. За словами вченого, саме стабільні і тривалі батьківсько-дитячі відносини є результатом, які відображено в теорії прив'язаності.

За рахунок того, що дитина відчуває прив'язаність до своїх батьків чи окремого члена родини, вона відчуває себе у безпеці, в неї формується почуття емпатії, дитина вчиться комунікувати в соціальному оточенні в якому вона знаходиться крім власної сім'ї, вчиться логічно та послідовно мислити, не боїться висловлювати власну думку та інше. Проте, така модель якісного формування потреб дитини є ефективною тільки за умови здорових батьківських відносин із дитиною.

Як показує практика, неблагополучні сім'ї або сім'ї із складними життєвими обставинами, у яких є діти доволі часто не звертають увагу на потреби власної дитини, в результаті чого дитина може відчувати себе не захищеною, боятися, їй не вистачає підтримки, такі діти надзвичайно емоційні та схильні до меланхолічного типу темпераменту. В такому випадку дитина не здатна прив'язатися до когось із членів своєї родини, оскільки вона не відчуває себе потрібною та важливою в ній [13].

Серед характеристик для оцінки потреб дитини та сім'ї за Дж.Боулбі виокремлено:

- безумовне прийняття (ставлення до себе на основі самоповаги, визнання особистої цінності, оптимізм, володіння самосвідомістю);
- адекватний тип самооцінки;

- впевненість у собі та стійкість (віра у власні можливості подолати складні життєві обставини);
- здатність вирішувати життєві проблеми;
- ініціативність (можливість та бажання діяти);
- довіра (впевненість у щирості й чесності інших і впевненість у їхньому ставленні);
- прив'язаність (сильний емоційний зв'язок, відчуття часової та просторової близькості, що створює відчуття безпеки);
- соціальна роль (соціальна роль як позитивна форма ресурсів самосвідомості та самооцінки);
- прийняття рішень та участь у соціальному житті (навички прийняття рішень, розвиток навичок саморегуляції, включаючи здатність контролювати, бажати та планувати);
- здатність раціонально розуміти події (здатність аналізувати те, що сталося, не боятися помилятися, враховувати всі причинно-наслідкові зв'язки, готовність вчитися на помилках і здатність розпізнавати небезпеку);
- відкритість до нових стосунків і комунікабельність (бажання і вміння формувати нові стосунки та конструктивно спілкуватися);
- гумор (нешкідливе ставлення до будь-чого, саркастичне ставлення, уникнення негативу).

В цілому, оцінка потреб проводиться, щоб забезпечити повне розуміння життєвої ситуації дитини та сім'ї та скерувати процес вибору необхідного типу втручання. Оцінка потреб дитини та сім'ї вважається актом збору, обробки, організації, аналізу, узагальнення та порівняння даних відповідно до конкретних стандартів і моделей [17].

Таким чином, оцінка потреб дітей та їх сімей має ґрунтуватись на обґрунтованих концепціях і теоріях, що дозволяє реалізувати сенситивний підхід у діагностичному процесі. З урахуванням теорії прив'язаності можуть бути визначені критерії та

показники оцінки потреб дитини дошкільного віку та її сім'ї. Дитина особисто та соціально має бути залучена до системи тривалих та емоційно позитивних соціальних взаємодій, які гарантують їй почуття безпеки. Поряд із закономірностями розвитку особистості, важливо розуміти сутність, значення, компоненти та всі показники оцінювання, щоб зрозуміти логіку загального підходу до їх реалізації.

2.2. Методи оцінки потреб дитини і її сім'ї

Для того, аби здійснити оцінку потреб дитини та сім'ї найбільш ефективними є такі методи дослідження: спостереження, анкетування, аналіз документів, проєктивні методи, генограма та соціограма та інші. Дані методи оцінки потреб дитини та сім'ї використовують для того, аби мати комплексну оцінку та дані з виявлення сформованих у дітей та їх сімей потреб. З метою визначення основних цілей вказаних методів дослідження оцінки потреб дитини та сім'ї ми детальніше проаналізуємо специфіку застосування кожного із цих методів.

Спостереження - це метод наукового дослідження, що полягає у навмисному та цілеспрямованому сприйнятті інформації, який використовується з метою систематичного вивчення ключових потреб дитини та сім'ї. За допомогою методу спостереження важливо визначити внутрішні та зовнішні фактори, котрі впливають на формування потреб дитини та сім'ї а також прослідкувати динаміку зміни досліджуваних показників в ході проведення спостереження [8].

Для того, аби ефективно здійснити спостереження в оцінці потреб дитини та сім'ї необхідно дотримуватися таких методичних вимог:

- активність (це не лише споглядання за поведінкою, відносинами дитини та сім'ї, а й пошук та фіксація необхідних шляхів та методів впливу на досліджуваних);

- цілеспрямованість (вся увага того, хто проводить спостереження повинна бути сфокусована виключно на поставлених на початку спостереження цілях, не відходячи від них та чітко дотримуючись ключових завдань спостереження);

- планомірність та навмисність (спостереження заздалегіть планується заа розробленим планом чи сценарієм від якого не можна відходити);

- системність (дослідження оцінки потреб дитини та сім'ї повинне проводитися з урахуванням певного часового проміжку).

Переваги методу спостереження:

- можливість здійснювати спостереження та одночасно із цим планувати як можуть розгортатися подальші події у сім'ї, яку досліджуємо;

- можливість сприймати поведінку досліджуваних у реальному часі, яку можна коригувати використовуючи методи соціального впливу;

- можливість широко охопити події та описати всіх учасників, до яких використано метод спостереження

Проте, на противагу перевагам метод спостереження має й свої недоліки, такі як:

- обмеженість тих ситуацій, за якими відбувається спостереження;

- інколи відсутня можливість для повторного спостереження;

- суб'єктивність спостерігача-соціолога [25].

Ще одним методом дослідження оцінки потреб дитини та сім'ї є анкетування. Це метод збору первинних даних на основі заздалегіть розроблених запитань відкритого характеру. Анкетування проводиться в письмовому вигляді для всіх членів сім'ї, які беруть участь в дослідженні на заздалегіть підготовлених бланках для відповіді. Анкетування

належить до такої групи методів, які в психології, соціології та інших науках носять назву "опитування".

Анкетування може бути таких видів:

- суцільне, яке передбачає опитування всієї сукупності досліджуваних осіб;
- вибіркоче - проводиться тільки серед визначеної категорії досліджуваної групи.

За способами спілкування із респондентами: особисте та заочне.

За кількістю респондентів анкетування класифікують на:

- групове, в ході якого передбачається одночасне опитування декількох осіб;
- масове, в ході якого здійснюється опитування із залученням великої кількості респондентів;
- індивідуальне, тобто те, що проводиться по черзі.

Аналіз документів - сукупність методичних прийомів у соціології, які спрямовані на отримання соціологічної інформації про досліджуваних. Для аналізу документів характерними є отримання інформації із документальних джерел про досліджуваних, зокрема з паспортів, біографій, документів про сімейні обставини в яких живе дитина, статус цієї родини: багатодітна, малозабезпечена, повна чи неповна та інше.

Проективні методи - методи дослідження особистості, заснований на виявленні та подальшій інтерпретації передбачень з експериментальних даних. Для визначення методів дослідження в 1939 році Л. Франк ввів поняття проєкції. Суть проєктивності полягає у створенні експериментальної ситуації, яка допускає численні можливі інтерпретації свого процесу сприйняття. Кожне з цих пояснень постулює унікальну систему індивідуальних рис, у тому числі когнітивного стилю суб'єкта. Метод забезпечується серією проєктивних методик або проєктивних тестів. Ключовою особливістю проєктивних методик

дослідження є використання нечітких визначених стимулів, які кандидати мають інтерпретувати, розвивати, доповнювати, конструювати тощо [17].

Г. Мюррей був першим, хто розглянув процес передбачення ситуацій за допомогою стимулів, відкритих для різних інтерпретацій. Він визначив проєкцію як схильність людини діяти природно під впливом потреб, інтересів, внутрішніх емоційних станів і взагалі всього психічного змісту.

У практичній роботі при дослідженні потреб дитини та сім'ї проєкційні методи можуть вирішувати, серед іншого, такі завдання:

- спосіб з'язку з обстежуваним, особливо з дитиною, як може бути замкнутою в собі;
- визначення образ, які служать загальним орієнтиром для розуміння особистих і подвійних психографічних рис;
- отримати ключову інформацію про прояви особистості, які знаходяться поза чи під свідомим контролем.

Генограма - це карта сімейної історії, описана за допомогою спеціальних символів. В генограмі відображаються відносини та події, що трапилися з представниками різних поколінь. За допомогою генограми можна визначити які стосунки у всіх членів родини, встановити рівень довіри та взаємовідносин дитини та кожного члена родини. Тобто, за рахунок використання генограми можна визначити місце людини в системі міжособистісних відносин.

Соціограма - це метод дослідження, який полягає в схематичному зображенні того, як суб'єкти реагують один на одного, коли вони відповідають соціометричним критеріям. Соціограми зі спеціальними символами дозволяють порівняльно проаналізувати структуру взаємовідносин у групах у просторі на окремих рівнях. Техніки соціограми доповнюють табличні підходи при аналізі соціометричних матеріалів, оскільки дозволяють глибше зрозуміти групові явища [26].

Соціограму класифікують на види:

- соціограма вільного виду - вона показує комбінацію з найбільш вигідним та зручним розсташуванням всіх членів досліджуваної групи за результатами вибору;

- соціограми індивідуального варіанту - в якій описуються всі види міжособистісних стосунків, котрі були виявлені в ході дослідження;

- соціограма "мішень" - спрямована на побудову та аналіз трьох концентричних кіл, які символізують певний рівень авторитету особи в суспільстві;

Таким чином, кожен із проаналізованих методів дослідження дає можливість комплексно оцінити потреби особистості, сформулювати відповідні висновки на основі отриманих результатів.

Сенситивний підхід орієнтований на виявлення неусвідомлених потреб і джерел проблемної ситуації. Це стає можливим як за допомогою проєктивних і генограмних методик, так і завдяки авторській методиці розпізнавання маркерів, представлених у нарративі кожного члена сім'ї. Для розробки авторської методики розпізнавання маркерів значущих потреб дитини та її сім'ї нами використано карти нарративної практики М.Уайта, а також враховано особливості нарративного аналізу.

У практиці Майкла Уайта «Карти нарративної практики» доволі цікаво відбувається інтерпретація проблеми з якою звертається клієнт до спеціаліста. Крім того, він вказує на необхідність відділити клієнта від тієї проблеми, яка підлягає розгляду. Таким чином автор вказує на необхідність використання простих, алгоритмічних бесід різного характеру та форми, в ході яких відбувається обговорення проблем всіх членів родини. Автор цієї методики практикує не занурювати особистість у ті проблеми, в яких вона наразі знаходиться, а навпаки

допомогти знайти їй шлях вирішення цих проблем опираючись на власний життєвий досвід та стосунки у сім'ї.

Бесіда є доволі ефективним методом у роботі з дитиною та її сім'єю для оцінки потреб, оскільки бесіда є невимушеною, не офіційною, без чітких шаблонів, що дає можливість дитині висловлювати власну думку, обговорити ті моменти, які її турбують, вказати на те, чого саме їй не вистачає в сімейних відносинах та інше.

Оцінка потреб має ґрунтуватися на позитивному потенціалі дітей та їхніх родин. Тому найважливішим моментом є оцінка не лише базових а й ціннісних потреб дитини та членів її родини. Зосередженість на сильних сторонах допомагає зрозуміти, що саме можуть зробити члени сім'ї, щоб самостійно вирішити проблеми і подолати складні обставини.

2.3. Застосування методу кейс-стаді для оцінки потреб дитини та її сім'ї

Метод кейс-стаді - це метод якісного дослідження в соціології, який спрямований на вивчення та аналіз конкретного явища, події, ситуації, для осмислення ширшого класу подібних випадків. Аналіз ситуації чи події передбачає детальне вивчення проблемної ситуації чи питання, яке піднімається в дослідженні. Тривале занурення в аналіз та дослідження окремої ситуації чи події дає можливість комплексно підійти до вирішення досліджуваної проблеми. Крім того, методом кейс-стаді відбувається не статистичний збір інформації, а аналітичний, який дає можливість в подальшому розробити певні методичні рекомендації, щодо подальших дій досліджуваного аспекту проблеми [16].

Метод кейс-стаді спрямований на визначення показників, що впливають на формування оцінки потреб особистості. Крім того, основною метою даного методу є створення таких умов та ситуацій для

досліджуваної групи, з якої вони б знаходили найбільш ефективні шляхи вирішення, які будуть прийнятними для всіх її учасників. В ході аналізу окремої ситуації на прикладі конкретної людини чи групи людей можна визначити фактори, показники та чинники, які сприяють ефективному формуванню потреб для дитини та сім'ї.

Кейси класифікують на:

- структуровані - ті, що мають короткий і точний виклад інформації із конкретними цифрами та даними;
- неструктуровані - ті кейси, які містять в собі велику кількість інформації, яка використовується для того, аби зуміти та розрізнити головне від другорядного; для неструктурованих кейсів притаманна наявність декількох правильних відповідей та можливість нестандартно підходити до розв'язання певних завдань;
- кейси першовідкривачів - вони можуть бути неструктурованими, короткими та довготривалими, адже даний вид кейсів дає можливість приймати нестандартні рішення, мислити та діяти креативно.

Кейс-стаді доречно використовувати при оцінці потреб дитини та сім'ї, оскільки аналіз способу життя сім'ї та дитини дає можливість комплексно вивчити потреби дитини, які сформувалися під впливом певних чинників.

В емпіричній частині кваліфікаційної роботи ми плануємо здійснити оцінку потреб сім'ї, у якій є діти молодшого шкільного віку, і яка перебуває у складній життєвій ситуації. У зв'язку з військовим станом таку оцінку будемо здійснювати з використанням кейс-методу, де кейс – життєва ситуація, репрезентована в ЗМІ.

Для того, аби здійснити оцінку потреб дитини та її сім'ї нами було використано кейс-метод на основі телевізійної передачі «Стосується кожного» на каналі Інтер. В ефірі від 27.12.2021 року під назвою «Материнська активність» йшла мова про жінку із неблагополучної

родини, яка має двох дітей, 5 річного сина та 11-річну доньку. Мати була позбавлена батьківських прав над обома дітьми, проте намагається повернути ці права назад. 11-річна донька на момент програми проживала зі своїм батьком, проте дівчинка прагне, аби її матері знову повернути материнські права і вона знову проживала з мамою. В даній ситуації ми маємо на меті здійснити оцінку потреб дівчинки та її сім'ї на основі сенситивного підходу, втіленого в авторській методиці розпізнавання значущих потреб дитини дошкільного віку та її сім'ї.

Оскільки з проаналізованої ситуації видно, що дана родина не благополучна, то й реалізація та задоволення потреб дитини та сім'ї досягнута не в повній мірі. Лише за умови врахування всіх вказаних вище факторів для оцінки потреб дитини і сім'ї можна говорити про повноцінний розвиток дитини. За інших умов варто здійснювати соціальну роботу з усіма представниками цієї сім'ї для налагодження сфери потреб дитини та сім'ї.

Для того, аби оцінити потреби дівчинки, ми проаналізували основні базові потреби, які є у кожної дитини, це:

- здоров'я - з проаналізованої нами передачі стало зрозуміло, що дівчинку ніхто не водит ні на планові огляди до лікарів, ні з метою лікування певних хвороб, які були в дівчинки, проте, загальний фізіологічний стан дівчинки є задовільним;

- освіта - дівчинка навчається в сільській школі, проте контролю за навчальними досягненнями дівчинки ніхто з сім'ї не здійснює;

- емоційний розвиток - було помічено, що дівчинка доволі спокійно реагує на сварки між батьком та матір'ю, що може бути ознакою того, що вона далеко не вперше стала її свідком, а тому й реагує на них цілком спокійно;

- самоусвідомлення - дівчинка поки не розуміє власної значимості для суспільства, не розуміє значення власної думки;

- сімейні та соціальні стосунки - дівчинка живе разом з батьком, окремо від матері, оскільки вона була позбавлена батьківських прав, проте дівчинка все ж прагне жити разом з мамою;

- навички самообслуговування - було помітно, що дівчинка здатна самотійно навести лад у власній кімнаті, поскладати речі, допомогти приготувати батькові та сім'ї вечерю та інше.

Щодо батьківського потенціалу, то ми звернули увагу на те, що батькові притаманний авторитарний стиль виховання донечки, а в матері він є ліберальним та пасивним. Стиль виховання також є важливим фактором у формуванні потреб дитини.

За показниками оцінки батьківського потенціалу ми встановили, що елементарний догляд, безпека і стабільність батьком дівчинки забезпечуються, проте вона не відчуває емоційної підтримки та тепла, відсутнє стимулювання. Ймовірно, це все могла раніше забезпечити мати дівчинки, чим і пояснюється її бажання повернутися жити до матері.

Таким чином, оцінка потреб дітей та їх сімей ґрунтується на обґрунтованих концепціях і теоріях, що підкреслює їх важливість у системі забезпечення прав дітей, які опинились у складних життєвих обставинах. Місця в теорії прихильності, відновлення, етапи розвитку дитини, концепція сильних сторін людини - основа цієї оцінки, яка формує її показники. Але, поряд із закономірностями розвитку особистості, важливо розуміти сутність, значення, компоненти та всі показники оцінювання, щоб зрозуміти логіку загального підходу до їх реалізації.

Враховуючи, що це є умовою валідної оцінки враховуючи потреби дитини та її родини, це робиться для того, щоб переконатися, що особистість, що розвивається, виховується та розвивається у сприятливому середовищі. Іншими словами, чи дитина особисто та соціально залучена до системи тривалих та емоційно позитивних

соціальних взаємодій, які лежать в основі та гарантують її власне почуття безпеки та її права.

ВИСНОВКИ

Отже, результати аналізу наукової літератури дають змогу зробити висновок про не великий обсяг теоретичного матеріалу про використання сензитивності саме для такої категорії як сім'ї з дітьми, але достатній запас практичних методів у сензитивності соціальної роботи.

Відповідно до основної мети роботи використання сензитивності у соціальній роботі з сім'ями розглянуто у двох напрямках:

1. теоретико-філософському;
2. практичному.

За першим напрямком було виявлено багатомірність сензитивності філософії та теорії консультування. Дослідження наукових джерел показали, що дана модель має суттєве філософське підґрунтя, а також розроблялася психологами та набула широке застосування у психології та соціальній роботі. У той час аспект використання саме сензитивності у соціальній роботі з сім'ями є недостатньо вивченим.

За другим напрямком ми побачили, що існує певний арсенал методів щодо практичної допомоги клієнтам на основі екзистенційної моделі. Деякі із них були застосовані у емпіричному дослідженні. Для того, аби здійснити оцінку потреб дитини та сім'ї найбільш ефективними є такі методи дослідження: спостереження, анкетування, аналіз документів, проєктивні методи, генограма та соціограма та інші.

Дані методи оцінки потреб дитини та сім'ї використовують для того, аби мати комплексну оцінку та дані з виявлення сформованих у дітей та їх сімей потреб. З метою визначення основних цілей вказаних методів дослідження оцінки потреб дитини та сім'ї ми детальніше проаналізуємо специфіку застосування кожного із цих методів.

Таким чином, сензитивність може розглядатися як здатність, що забезпечує відображення і розуміння, запам'ятовування і структурування

соціально-психологічних характеристик людини і групи і прогнозування їх поведінки і діяльності.

Розвиток сензитивності може здійснюватися в процесі усвідомлення людиною її структури та індивідуальних особливостей протікання соціально-перцептивних процесів шляхом включення в проблемні ситуації, що вимагають її актуалізації.

Встановлено, що бесіда є доволі ефективним методом у роботі з дитиною та її сім'єю для оцінки потреб, оскільки бесіда є невимушеною, не офіційною, без чітких шаблонів, що дає можливість дитині висловлювати власну думку, обговорити ті моменти, які її турбують, вказати на те, чого саме їй не вистачає в сімейних відносинах та інше.

Оцінка потреб має ґрунтуватися на позитивному потенціалі дітей та їхніх родин. Тому найважливішим моментом є оцінка не лише базових а й ціннісних потреб дитини та членів її родини. Зосередженість на сильних сторонах допомагає зрозуміти, що саме можуть зробити члени сім'ї щоб самостійно вирішити проблеми і подолати складні обставини.

Також можуть успішно використовуватися психотехнічні вправи по створенню атмосфери довіри і відкритості в групі, психотехнічні вправи змістовного плану по встановленню контакту, сприйняття і розуміючи емоційного стану. Дані вправи дозволяють членам групи, що брали участь в дослідженні усвідомити різноманітні вербальні і невербальні засоби встановлення контакту, апробувати їх в безпечних умовах, перевірити свої можливості встановлення контакту в різних ситуаціях, зрозуміти, що при цьому не існує універсальних засобів і правил, а перш за все необхідно орієнтуватися на людину, з яким взаємодієш, на стан, в якому він знаходиться.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Активні форми соціально-психологічного. Київ. 2016.
2. Бойко А. М., Бондаренко Н. Б., Брижовата О. С., Бурлака В. В., Грига І. М. Соціальна робота. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2018. Ч. 2: Теорії та методи соціальної роботи. 224с.
3. Бондаренко Н. В., Грига І. М., Кабаченко Н. В., Савчук О. М., Семигіна Т. В. Соціальна робота. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія» 2017. Ч. 1: Основи соціальної роботи. 178с.
4. Буряя Н. П. Соціальна робота. Х. 2019. 104с.
5. Бурлака В.В. Введення у соціальну роботу. К.: 2011 р.. 321 с.
6. Возняк А. Б. Вивчення потреб вихованців як важлива складова процесів соціалізації та адаптації. А. Б. Возняк, М. М. Чепіль. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2012.
7. Етичні засади соціальної роботи. В кн. «Теорія і методика соціальної роботи» (Короткий курс). Київ: 2016 с. 14
8. Ємельянов Ю. Н. Активне соціально-психологічне навчання. Київ. 2017.
9. Зверєва І. Д., Безпалько О. В., Янкович О. І., Бондаренко З. П., Лях Т. Л. Соціальна робота в Україні. К.: ДЦСС 2020. 256с.
10. Зверєва І.Д. Соціальна робота в Україні. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 464 с.
11. Інновації у соціальних службах: Навч.-метод, посіб. Семигіна Т. В., Покладова В. В, Грига І. М. та ін. Київ: Університетське видавництво «Пульсари», 2019. С. 162
12. Інноваційні моделі соціальних послуг. Проекти Українського фонду соціальних інвестицій / за ред. Н. М. Шкуратової. К. : ЛДЛ 2017. Т. 2. 159 с.
13. Інтегровані соціальні служби : теорія, практика, інновації / за ред. І. Д. Зверєвої, Ж. В. Петровича. К.: Фенікс. 2017. 528 с.

14. Ігнатенко К. Г. Особливості оцінки потреб прийомних сімей у процесі соціального супроводу. К. Г. Ігнатенко. Збірник наук. пр. Хмельниц. ін-ту соц. технологій Уні-ту "Україна". 2015
15. Кабаченко Н. Радикальні підходи у соціальній роботі Соціальна політика і соціальна робота. 2018. №2. С. 112–121.
16. Капська А.Й. Соціальна робота: технологічний аспект. Київ: Центр навчальної літератури 2019. 352 с.
17. Лопатіна І.Г. Медіа-проект у системі соціальної роботи. *Збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальна робота і сучасність: теорія та практика вирішення проблем учасників і постраждалих у збройних конфліктах»*. К.: ТОВ НВП «Інтерсервіс». 2019
18. Лукашевич М.П. Соціальна робота (теорія і практика): підручник К.:Каравела 2020. 368 с.
19. Лях Т.Л. Основні моделі соціальної роботи *Соціальна робота в Україні: теорія і практика: науково–методичний журнал*. 2019. №4. С. 37–46.
20. Марасанов Г.І. Соціально-психологічний тренінг. Київ. 2018.
21. Оганесян Н.Т. Методи активного соціально-психологічного навчання: тренінги, дискусії, ігри. Київ. 2017.
22. Оцінка потреб дитини та її сім'ї: від теорії до практики : навч. посіб. ; у 2-х ч. І.Д. Зверева, З.П. Кияниця, В.О. Кузьмінський, Ж.В. Петрочко. - К. : Задруга, 2011. 228 с.
23. Панова А.Н., Є.І.Холостова. Теорія і методика соціальної роботи. Науковий посібник в питання і відповідях. К. 2016 р. 320 с.
24. Попович Г. М. Соціальна робота в Україні і за рубежом: навч.-метод. посіб. Ужгород: МПП «Гражда» 2020. 134 с.
25. Петрочко Ж. В. П. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. : у 2 ч. : Ч. 1. Сучасні орієнтири та ключові технології. Ж. В. Петрочко, З. П. Кияниця. К., 2017. 256 с.

26. Проведення комплексної оцінки потреб дитини в закладі освіти. Ю. Алімова, О. Безпалько, І. Зверева та ін. ; за ред. О. Карагодіної. – К., 2006. 131 с.

27. Рень Л.В. Дослідження потреб дітей. Л. В. Рень. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. 2018.

28. Семигіна Т.В., Мигович І.І, Грига І.М., Кабаченко Н.В., Савчук О.М., Лисенко О.П.. Теорії і методи соціальної роботи . К : «Академвидав» 2015. 330 с.

29. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф. А.Й.Капської. К.: Центр навчальної літератури, 2018. 352с.

30. Соціально-педагогічна діяльність в умовах трансформації суспільства: теоретичні та прикладні проблеми: монографія. С.П. Архіпова, Т.М. Десятов, І.І. Курляк, Л.І. Міщик, Г.Я. Майборода та ін. Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І. 2014. 235 с.

31. Сучасні технології навчання / За ред. Г.В. Борисової, Т. Ю. Аветової, Л. І. Косової. Київ. 2017

ДОДАТКИ

Додаток А

Кодекс академічної доброчесності

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, Науменко Маргарита Олександрівна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ:**

- дотримуватися:
    - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
    - принципів та правил академічної доброчесності;
    - нульової толерантності до академічного плагіату;
    - моральних норм та правил етичної поведінки;
    - толерантного ставлення до інших;
    - дотримуватися високого рівня культури спілкування;
  - надавати згоду на:
    - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
    - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
    - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
  - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
  - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
  - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
  - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
  - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
  - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
  - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
  - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
  - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
  - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
  - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
  - не підроблювати документи;
  - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
  - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
  - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
  - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
  - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символики університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
  - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
  - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.
- УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

15.10.2022
(дата)

(підпис)

Науменко Маргарита Олександрівна
(ім'я, прізвище)

Додаток Б

Акт оцінки потреб дитини та її сім'ї

Оцінка стану та потреб дитини

2.1. Самопочуття дитини, її зовнішній вигляд		Ознаки СЖО: ☐ відсутні ☐ невідомо ☐ наявні
☐ вага, зріст відповідають віку ☐ часто хворіє ☐ інвалідність ☐ хворобливий вигляд ☐ синці, гематоми ☐ опіки ☐ порізи ☐ занедбаний вигляд ☐ одягнена відповідно до сезону ☐ одяг брудний, не відповідає сезону ☐ не дотримується особистої гігієни ☐ педикульоз, висипи на шкірі ☐ має чисту постільну білизну ☐ має медичну картку ☐ проходить профілактичний огляд ☐ перебуває на диспансерному обліку		
Інформація від дитини		
Інформація від батьків		
Інше		
2.2. Харчування		Ознаки СЖО: ☐ відсутні ☐ невідомо ☐ наявні
☐ відповідає віку ☐ нерегулярне ☐ часто буває голодна ☐ отримує гаряче харчування в школі		
Інформація від дитини		
Інформація від батьків		
Інше		
2.3. Навчання і досягнення		Ознаки СЖО: ☐ відсутні ☐ невідомо ☐ наявні
<i>відвідує:</i> ☐ дитячий садок ☐ школу ☐ професійно-технічний навчальний заклад ☐ займається за індивідуальним планом ☐ інше; <i>пропускає</i> уроки без поважних причин: ☐ інколи ☐ регулярно; <i>успішність:</i> ☐ відмінна ☐ добра ☐ задовільна ☐ незадовільна; <i>займається в:</i> ☐ спортивній секції ☐ гуртках ☐ не відвідує гуртки ☐ інше; <i>наявні:</i> ☐ підручники, зошити ☐ іграшки, дитячі книжки		
Інформація від дитини		
Інформація від батьків		
Інше		
2.4. Емоційний стан		Ознаки СЖО: ☐ відсутні ☐ невідомо ☐ наявні
☐ врівноважена, спокійна ☐ активна ☐ радісна ☐ сумна ☐ надмірно збуджена ☐ виявляє агресію ☐ пригнічена ☐ виявляє страх, тривожність ☐ говорить про наміри здійснити суїцид		
Інформація від дитини		
Інформація від батьків		
Інше		
2.5. Шкідливі звички та ознаки девіантної поведінки		Ознаки СЖО: ☐ відсутні ☐ невідомо ☐ наявні
☐ курить ☐ вживає алкоголь ☐ вживає наркотичні чи психотропні речовини ☐ має комп'ютерну, ігрову залежність ☐ конфліктує з однолітками ☐ не ночує вдома без попередження ☐ утікає з дому ☐ бродяжить ☐ б'ється ☐ нищить майно ☐ скоїла злочин ☐ перебуває на внутрішньошкільному профілактичному обліку ☐ перебуває на обліку кримінальної міліції у справах дітей ☐ перебуває під слідством		
Інформація		

від дитини	
Інформація від батьків	
Інше	
2.6. Сімейні та соціальні стосунки	Ознаки СЖО: ☐ відсутні ☐ невідомо ☐ наявні
☐ любить та поважає обох батьків ☐ довірливі стосунки з дідусями, бабусями ☐ має друзів ☐ негативні стосунки з одним із батьків ☐ негативні стосунки з обома батьками ☐ конфліктує з братами, сестрами ☐ конфліктує у школі, класі ☐ немає друзів	
Інформація від дитини	
Інформація від батьків	
Інше	
2.7. Самообслуговування	Ознаки СЖО: ☐ відсутні ☐ невідомо ☐ наявні
☐ вміє одягатися ☐ може самостійно їсти ☐ доглядає за особистими речами ☐ не вміє доглядати за собою (одягатися, митися, їсти) ☐ не доглядає за особистими речами ☐ не вміє приготувати просту їжу	
Інформація від дитини	
Інформація від батьків	
Інше	
2.8. Інша важлива інформація	

Оцінка стану батьків та їхній потенціал щодо задоволення потреб дитини

3.1. Здоров'я	Мати	Батько	Коментарі:
----------------------	------	--------	------------

Здорові	☐	☐	
Мають: інвалідність: вади слуху та зору, опорно-рухового апарату, ураження внутрішніх органів, онкологічні захворювання, психічні захворювання та розумова відсталість, змішані вади (підкреслити); тяжкі хвороби; соціально небезпечні хвороби (ВІЛ/СНІД, туберкульоз, гепатит С); інше _____	☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐	
Стан здоров'я задоволенню потреб дитини: не перешкоджає; невідомо; перешкоджає	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	
3.2. Шкідливі звички	Мати	Батько	Коментарі:
Відсутні	☐	☐	
Вживають: алкоголь; наркотичні засоби і психотропні речовини. Курять. Мають надмірну схильність до: азартних ігор; комп'ютерних ігор	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Шкідливі звички задоволенню потреб дитини: не перешкоджають; невідомо; перешкоджають	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	
3.3. Соціальна історія	Мати	Батько	Коментарі:
Були (чи є): вихованцями інтернатного закладу; позбавлені батьківських прав відносно інших дітей; засудженими, перебували в місцях позбавлення волі; членами релігійних сект/культів; мігрантами; інше _____	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Соціальна історія задоволенню потреб дитини: не перешкоджає; невідомо; перешкоджає	☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐	
3.4. Зайнятість	Мати	Батько	Коментарі:
постійна робота у денний час; позмінна робота, у тому числі у нічну зміну; непостійна (сезонна) робота; безробітні, нещодавно втратили роботу; не бажають працювати; інше _____	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
Зайнятість батьків задоволенню потреб дитини: не перешкоджає невідомо	☐ ☐	☐ ☐	

перешкоджає	☐	☐	
-------------	--------------------------	--------------------------	--

Оцінка факторів сім'ї та середовища

4.1. Мережа соціальної підтримки дитини та сім'ї		☐ наявна ☐ невідомо ☐ відсутня
☐ у сім'ї є близькі родичі, сусіди, знайомі, які можуть надати підтримку ☐ спеціалісти надають підтримку		
Коментарі:		
4.2. Соціальні стосунки сім'ї у громаді		☐ задовільні ☐ невідомо ☐ незадовільні
☐ сім'я має позитивні стосунки з членами громади; існують конфлікти: ☐ між дорослими членами сім'ї ☐ з родичами ☐ сусідами ☐ вчителями, лікарями ☐ спеціалістами ЦСССДМ ☐ міжрелігійні, міжетнічні ☐ інше		
Коментарі:		
4.3. Основні доходи сім'ї, в т. ч. державні допомоги, компенсації, пільги		☐ задовільні ☐ невідомо ☐ незадовільні
☐ заробітна плата батьків ☐ заробіток від домашнього господарства ☐ пенсії, аліменти чи інші соціальні виплати ☐ гуманітарна допомога ☐ державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям ☐ державна допомога сім'ям з дітьми ☐ державна соціальна допомога інвалідам ☐ допомога по безробіттю ☐ інше		
Коментарі:		
4.4. Борги		☐ відсутні ☐ невідомо ☐ наявні
☐ по оплаті за житло (у т. ч. комунальні послуги) ☐ перед банками, кредиторами ☐ сусідами, родичами ☐ інше		
Коментарі:		
4.5. Члени сім'ї, інші особи, які мешкають разом і потребують підтримки, захисту, соціального обслуговування		☐ відсутні ☐ невідомо ☐ наявні
☐ бездомні ☐ самотні похилого віку ☐ особи з інвалідністю ☐ особи з нарко-, алкозалежністю, соціально небезпечними хворобами ☐ інші		
Коментарі:		
4.6. Помешкання та його стан		☐ задовільний ☐ невідомо ☐ незадовільний
☐ в помешканні дотримуються санітарно-гігієнічні норми ☐ холодно ☐ брудно ☐ присутні ознаки сирості, грибка ☐ щури, таргани, блощиці ☐ аварійне; умови для дитини: ☐ має окреме ліжко ☐ відсутнє постійне, придатне місце для сну та відпочинку ☐ облаштоване місце для гри дитини, навчальних занять ☐ відсутнє місце для виконання домашніх завдань, гри ☐ помешкання безпечне для дитини ☐ небезпечні предмети (дуже дрібні, гострі, колючі), ліки зберігаються в недоступних місцях для дитини дошкільного віку ☐ дитина має доступ до побутової хімії ☐ територія навколо помешкання безпечна для дитини ☐ інше		

**Модель оцінки потреб, розроблена на основі аналогічної моделі
Департаменту охорони здоров'я Об'єднаного Королівства Великої
Британії та Ірландії**

